

Dans B+S

2de graad D-finaliteit
II-Dan-d

BRUSSEL

D/2021/13.758/013

Versie januari 2022

Disclaimer

Gezien de te grote omvang en gedetailleerdheid van het geheel van de basisvorming en de specifieke vorming zoals bepaald door de Vlaamse regering (eindtermen, specifieke eindtermen, beroepskwalificaties) zal er, in tegenstelling tot het oorspronkelijke opzet van onze leerplannen, veelal onvoldoende ruimte zijn om de leerplandoelen in dit leerplan met voldoende diepgang te realiseren binnen de beschikbare onderwijstijd of voor het schoolbestuur, het lerarenteam of de individuele leraar om eigen inhoudelijke of didactische keuzes te maken.

De leerplannen 2de graad zijn opgesteld onder voorbehoud van de uitspraak van het Grondwettelijk Hof met betrekking tot het verzoekschrift waarmee de vernietiging van dat decreet wordt gevraagd.

Naargelang de samenstelling van de studierichting waarvoor een leerplan geldt, integreren de leerplandoelen eindtermen basisvorming, cesuurdoelen en/of doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. In de concordantietabel geven we duidelijk aan welke leerplandoelen de eindtermen basisvorming, de cesuurdoelen en/of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie realiseren. De opgenomen cesuurdoelen en de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie werden in overleg met de onderwijsverstrekkers vastgelegd en zijn onder voorbehoud van de goedkeuring van de curriculumdossiers 2de graad.

1 Algemene inleiding

De start van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Net zoals in de eerste graad zijn de nieuwe leerplannen van de tweede graad ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialogeschool en gaan ze uit van de professionaliteit van de leraar en het eigenaarschap van de school en het lerarenteam.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

De nieuwe leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialogeschool en laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

De nieuwe leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

De nieuwe leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze** na de tweede graad. Het proces van de studiekeuze eindigt immers niet na de eerste graad. In de tweede graad onderzoeken leerlingen meer gericht waar hun capaciteiten liggen en wat hun talenten zijn. Leerplannen zijn daarbij een belangrijk hulpmiddel. De doelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen die voor een bepaalde studierichting kiezen. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen voor een meer geprofileerde studierichting in de derde graad.

De nieuwe leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden pedagogisch-didactisch voldoende ruimte voor een eigen aanpak van de leraar, het lerarenteam of de school [\[zie disclaimer\]](#).

De nieuwe leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming van de tweede graad. Leerplannen zorgen voor een samenhangend fundament van vorming voor alle leerlingen binnen een finaliteit en een studierichting. Ze vertrekken vanuit een gemeenschappelijk referentiekader en hanteren een gelijkgerichte terminologie met respect voor de eigenheid van elk vak. De samenhang in de tweede graad betreft zowel de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) als de horizontale samenhang tussen vakken binnen studierichtingen en over studierichtingen en finaliteiten. Waar relevant geven de leerplannen expliciet aan voor welke doelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren algemene vorming (incl. godsdienstleraren) en leraren specifieke vorming om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een vakleraar naar de lessen van een collega laat de leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

In wat volgt gaan we dieper in op een aantal uitgangspunten.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialogeschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is.
- Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor hen en hun collega's en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.
- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leeransen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de leraar, de school en de bredere samenleving. Scholen

zijn daarbij **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.

- Leraren vormen leerlingen door middel van inhouden van vorming, die we groeperen in **vormingscomponenten**: levensbeschouwelijke vorming, culturele vorming, economische vorming, lichamelijke vorming, maatschappelijke vorming, natuurwetenschappelijke en technische vorming, sociale vorming, talige vorming en wiskundige vorming. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over culturele vorming spreken zonder met taal bezig te zijn; je kan niet beweren dat wetenschap en techniek geen band hebben met economie, wiskunde of geschiedenis. Dwarsverbindingen doorheen de vakken zijn daarbij belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar** maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. De gemeenschappelijke leerplannen (Gemeenschappelijk funderend leerplan en Gemeenschappelijk leerplan ICT) helpen daartoe. Ze worden gestuurd door keuzes die een school (schoolbestuur, beleidsteam, lerarenteam) maakt. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Die leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

[zie disclaimer]

De vrijheid die de leraar krijgt om met het leerplan te werken vraagt van hem een grote professionaliteit. Professionaliteit vergt meesterschap. De leraar is dus een meester in zijn vak; hij beheerst de inhouden die hij onderwijst. Een diep gevoel van verantwoordelijkheid en de overtuiging dat elke leerling het recht heeft om op een goede manier gevormd te worden, liggen aan de basis van zijn professioneel bezig zijn.

Vorming is voor die leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Vorming is iets wat hem in die mate beroert dat hij voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren zoekt om de wereld te ontsluiten. Hij wil de leerling tot bij de wereld brengen. De leraar introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt en hij probeert hen ook vriend van die wereld te laten worden. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen gegrepen kunnen worden door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.

We hebben de leerplandoelen noch chronologisch noch hiërarchisch geordend. Vanuit het pedagogisch project van de school, vanuit zijn passie, expertise en creativiteit, in functie (van de beginsituatie) van de klasgroep kan de leraar eigen accenten leggen en differentiëren. Hij kan kiezen welke leerplandoelen hij op welke manier samenneemt bij het uitwerken van lessen, thema's of projecten.

In het leerplan leggen we geen didactische werkvormen vast. Ter ondersteuning van leraren(teams) geven we voor bepaalde leerplanonderdelen louter een indicatie van de nodige onderwijstijd. Dat betekent dat leraren(teams) alle vrijheid hebben om langere leerlijnen op te bouwen en in te zetten op de spiraalsgewijze aanpak van bepaalde leerplandoelen. Leraren bepalen zelf welke contexten ze laten spelen, welke methodieken ze hanteren.

1.4 Differentiatie

De nieuwe leerplannen bieden volop kansen om gedifferentieerd te werken. Ze laten toe om te differentiëren op verschillende manieren:

- verschillende inhoudelijke keuzes;
- doelen integreren;
- inhouden verbreden door andere contexten aan bod te laten komen;
- verdieping aanbieden;
- in te spelen op verschillen in het abstractievermogen van leerlingen.

Differentiëren is van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen die starten in een studierichting van de tweede graad en voor wie dit leerplan bestemd is, behoren immers wel tot de doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Dikwijls hebben zij reeds een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de eerste graad, de gevolgde basisoptie, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen.

Ook de motivatie van leerlingen is soms sterk verschillend. Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door het aanbieden van meer kennis of vaardigheden leerlingen uit te dagen.

Verschiede leerinhouden aanbieden aan verschillende leerlingen is één vorm van differentiatie. Andere mogelijkheden zijn differentiëren in didactiek, in graad van autonomie en ondersteuning. De ene leerling kan snel zelfstandig werken, de andere heeft intense begeleiding nodig. In de wenken bij de leerplandoelen verwijzen we soms naar differentiatiemogelijkheden. Dat kan door al dan niet ondersteuning of hulpmiddelen aan te bieden in de vorm van voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...

Didactische differentiatie kan ook betrekking hebben op het flexibel aanwenden van de beschikbare leertijd, zoals variëren in tempo van onderwijzen en in leertempo van leerlingen, de ene leerling of leerlingengroep wat meer tijd geven dan de andere om hetzelfde te leren.

Differentiatie kan ook door leerlingen naar verschillende producten te laten toewerken die dan naar gedifferentieerde vormen van evaluatie leiden.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur: algemene inleiding, situering, pedagogisch-didactische duiding, leerplandoelen, basisuitrusting, concordantie. Alle onderdelen van het leerplan maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

In de **algemene inleiding** belichten we het leerplanconcept en gaan we o.m. dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

In de **situering** beschrijven we - waar relevant - de samenhang met de eerste graad, de samenhang in de tweede graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. de nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn sober en helder geformuleerd waarbij het leerplandoel als geheel het verwachte niveau van realisatie en beheersing aangeeft. Waar relevant voegen we bij de leerplandoelen een opsomming of een afbakening (★) toe die duidelijk aangeeft wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook de pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel.

Alle leerplandoelen zijn te bereiken, met uitzondering van attitudes. Leerplandoelen die een **attitude** zijn en dus na te streven, duiden we aan met een sterretje (*).

We tonen de **samenhang** met andere leerplannen in de **tweede graad**. Zo geven we het overleg in lerarenteams alle kansen. Waar relevant verwijzen we ook naar **samenhang met de eerste graad** en naar specifieke items die reeds in de leerplannen van de eerste graad aan bod kwamen.

Ten slotte geven we een aantal zinvolle of inspirerende **wenken** (✓). Het betreft voornamelijk een noodzakelijke toelichting bij leerplandoelen of specifieke begrippen, suggesties voor een mogelijke didactische aanpak of een afbakening van de leerstof.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

In de **concordantie** geven we aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde eindtermen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar beroepskwalificaties.

1.6 Tot slot

[zie disclaimer]

De nieuwe leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze vormen een kwaliteitskader dat inzet op een eigen visie en een identiteitskader dat de unieke identiteit van een school in de diverse samenleving versterkt en ondersteunt. Zo garanderen we binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende

vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. We versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. We creëren ook ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden – via pedagogische begeleiding – ondersteuning waar nodig.

2 Situering

2.1 Samenhang in de tweede graad

2.1.1 Samenhang binnen de studierichting Dans

De leerplandoelen van de module Artistieke vorming uit het leerplan MEAV (Maatschappelijke, Economische en Artistieke Vorming) van de algemene vorming zijn opgenomen in het leerplan Dans en hoef je niet afzonderlijk te behandelen.

2.1.2 Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit

Het leerplan Dans is vanuit eenzelfde visie en op een gelijkaardige manier opgebouwd als leerplannen voor de andere kunstvakken binnen de podiumkunsten. Ook Kunstbeschouwing is in dit leerplan als een apart deel opgenomen. Je kan ervoor kiezen om die leerplandoelen apart of geïntegreerd aan te bieden.

2.2 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is bestemd voor de studierichting Dans.

In de modellessentabel zijn voor dit leerplan 19 graaduren voorzien. Daarin werk je ook aan Kunstbeschouwing, dat kan geïntegreerd, maar ook in een apart lesuur. [\[zie disclaimer\]](#)

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Dans en het vormingsconcept

Het leerplan Dans is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. In het leerplan ligt de nadruk op het artistieke. De vormingscomponenten culturele vorming en lichamelijke vorming komen aan bod. De wegwijzers verbeelding, uniciteit, kwetsbaarheid en belofte maken er inherent deel van uit.

Culturele vorming

Culturele vorming biedt leerlingen mogelijkheden om kunst en cultuur te verkennen en te verwerken. Leerlingen onderzoeken hoe de wereld of de samenleving is en verbeelden hoe die zou kunnen zijn. Kunst stimuleert hen om met een kritische en open blik cultuur waar te nemen. Via kunst en cultuur komen ze ook in contact met het artistieke. Artistieke uitingen van zichzelf en anderen raken en inspireren leerlingen. Ze ontwikkelen hun creatief denken en doen. Zo groeit hun cultureel bewustzijn. Dat draagt bij tot hun persoonlijke ontwikkeling in relatie met de anderen. Kunst helpt leerlingen om de eigen perceptie van die realiteit te verbeelden en op persoonlijke wijze weer te geven. Wanneer leerlingen samen creëren, samen verbeelden samen een dans brengen betekent het dat ze rekening houden met zichzelf, hun eigen mogelijkheden en met de ander.

Lichamelijke vorming

Lichamelijke vorming draagt bij tot het ontwikkelen en onderhouden van de motorische competenties van leerlingen. Ze oriënteert leerlingen naar een gezonde, veilige en fitte levensstijl. Door zich lichamelijk te vormen leren leerlingen van hun lichaam houden en het gebruiken om het eigen welzijn en het welzijn van anderen te bevorderen. Ze houden daarbij rekening met de eigen lichamelijke grenzen en mogelijkheden. Bij dans oefenen leerlingen basisposities en basiswerk van dansen in. Ze zijn intensief bezig met lichaamsscholing. Ze beschikken over een goede bewegingscoördinatie, een uitstekende lichamelijke conditie, gevoel voor muzikaliteit, ritme, ruimte en vorm.

Verbeelding

Kunst geeft een specifiek creatieve, verbeeldende kijk op de mens en de wereld. Verbeelding breidt het voorstellingsvermogen van leerlingen uit en geeft ruimte om datgene wat niet onmiddellijk tastbaar is, uit te drukken en over te dragen. De leerlingen krijgen kansen om nieuwe werelden te leren kennen en te maken waar ze intens van kunnen genieten. Via kunst stimuleren we leerlingen om hun verbeeldingskracht te beleven, te versterken, vorm te geven en ervan te genieten. Aan de grondslag van een artistieke, kunstzinnige ervaring ligt de verbeelding.

Gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid

Vanuit onze christelijke mensvisie erkennen en waarderen we de leerling als uniek persoon met eigen mogelijkheden en beperkingen, een eigen geschiedenis en persoonlijkheid. Artistieke expressie is betrokken op identiteit, op het diepste wezen van de mens. Door het beschouwen van en geraakt worden door geeft kunst zin en betekenis aan wie we zijn en aan de wereld waarin we leven. De leerlingen krijgen kansen om te groeien in relatie met zichzelf, de andere en de wereld.

Kwetsbaarheid en belofte

Door in aanraking te komen met een of meer artistieke expressievormen ontdekken leerlingen hun interesses en mogelijkheden. Zij kunnen door creatieve uitingen geraakt worden en ze worden geconfronteerd met hun kwetsbaarheid, grenzen, dromen en groeikansen. Daardoor leren ze hun eigen kracht en kwetsbaarheid kennen. Volgehouden inspanningen zijn nodig om hun artistieke expressievorm verder te ontwikkelen.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Gedreven met dans en beweging omgaan, individueel en samen met anderen

De leerlingen ontwikkelen een intrinsieke motivatie en nemen hun eigen leerproces in handen. Ze tonen zelfdiscipline, ambitie, verantwoordelijkheid en enthousiasme in hun leerproces. Het leerproces stopt niet in de dansstudio, maar wordt zelfstandig voortgezet buiten de lessen. De leerlingen vinden die gedrevenheid bij zichzelf, maar ook in relatie tot de groep. Ze leren een actieve rol opnemen in groepsverband waar vertrouwen, aanmoediging en constructieve feedback belangrijke vaardigheden zijn.

Kunst en cultuur onderzoeken, betekenis geven en waarderen

De leerlingen gaan met een nieuwsgierige betrokkenheid om met kunst en cultuur. Ze staan open voor nieuwe ervaringen in relatie tot dans en beweging, en kunst in het algemeen. Met al hun zintuigen treden ze die onbevooroordeeld tegemoet. Ze zullen waarnemen, interpreteren, waarderen en onderzoeken. Leerlingen gebruiken die kunst- en cultuuruitingen als een springplank voor hun eigen concepten, ideeën

en creaties. Via hun creativiteit en verbeelding krijgen ze respect voor de taal van de kunst en ontdekken ze de waarde van wat ze goed kunnen, wat ze fijn vinden en wat ze waarderen.

Verbeeldingskracht en vakdeskundigheid inzetten bij dans en beweging en bij presenteren

De leerlingen ontwikkelen hun fantasie, verbeeldingsvermogen en inlevingsvermogen en leren hoe ze de intrinsieke en extrinsieke belevingswereld vertalen naar bewegingen en hoe ze die bewegingen tot danskunst transformeren. In de lessen is er aandacht voor de communicatieve aspecten van dans, tussen dansers onderling en in interactie met een publiek. De leerlingen genieten van dansen voor een publiek en halen daar voldoening uit. De aangeleerde technieken zetten ze in diverse creatieve contexten in.

Constructief en veerkrachtig staan in hun unieke ontwikkeling bij dans

De leerlingen leren hun talenten kennen en inzetten in beweging en dans. Ze genieten van hun dansbeleving en -ontwikkeling. Ze groeien in het accepteren van hun krachten en werkpunten en gaan ermee aan de slag. De leerlingen gunnen zichzelf tijd om te evolueren. Samen met de leraar denken ze tussenstappen uit om het eigen leerproces behapbaar te maken en constructief aan te pakken. Ze groeien in hun mentale kracht, ze ontwikkelen zelfvertrouwen, creatief vermogen en artistiek inzicht, verhogen hun assertiviteit en hun fysieke weerbaarheid. De leraar inspireert en stimuleert een realistisch en positief zelfbeeld en heeft aandacht voor zowel de fysieke als mentale noden van de dansers/leerlingen.

3.3 Opbouw

Het leerplan is opgebouwd uit volgende onderdelen:

- Persoonlijke gedrevenheid
- Waarneming en communicatie
- Vormgeving en vaardigheden
 - Motorisch
 - Artistiek
 - Presentatie
- Kunstbeschouwing

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang met de derde graad

In de derde graad zullen de leerlingen artistieke en motorische basisvaardigheden verdiepen en verbreden en die automatiseren. Leerlingen nemen meer initiatief en gaan zelfstandig aan de slag. Ze ontwikkelen een eigen, authentieke stijl en kunnen zich complementair opstellen ten opzichte van de ander.

3.5 Aandachtspunten

In de krachtlijnen en leerplandoelen herken je de zes eigenschappen of kernrollen van de 'kunstenaar'. Een leerling geeft vorm aan een artistiek proces vanuit een eigen identiteit en inhoud door kennis, vaardigheden en inzichten in te zetten. Daarbij presenteert hij het resultaat ook aan een 'publiek'. De zes eigenschappen komen overeen met deze rollen; het unieke ik, de kunstenaar, de onderzoeker, de vakman, de samenspeler en de performer.

De leerlingen werken aan de ontwikkeling van een professionele houding. Daarin staan onder meer zelfreflectie, zelfvertrouwen, de zin voor samenwerking en het leren omgaan met feedback als belangrijke doelstelling voorop. Dit profiel wordt mee gerealiseerd via kruisbestuiving van verschillende kunstvormen die vanuit hun eigenheid inspiratiebron kunnen zijn voor de creativiteit van elke leerling.

Het leerplan is opgebouwd uit een aantal rubrieken, die zo structuur brengen in de doelen. Het is belangrijk om de samenhang tussen de verschillende rubrieken te bewaken: ze zijn te onderscheiden, maar niet te scheiden. Bovendien spelen ze vaak tegelijkertijd en werken ze ook op elkaar in. De attitudes in het deel 'Persoonlijke gedrevenheid' lees je samen met leerplandoelen uit de andere rubrieken. Ze kunnen bij elk doel aan bod komen. De leerplandoelen in de rubriek 'Waarneming en communicatie' richten zich op de cognitieve vaardigheden van de danser waaronder de vaardigheden om hun eigen leerproces in handen nemen, de bewustwording van de danscultuur, verbanden leren zien tussen dans en andere kunstvormen en het analyseren van beweging en dans, vanuit waarneming en communicatie. De doelen bij 'Vormgeving en vaardigheden' richten zich op het ontwikkelen van het vakmanschap als uitvoerend danser en als creërend danser. We splitsen die vaardigheden op in drie delen: Motorisch – Artistiek – Presentatie.

Bij kunstbeschouwing richten de leerplandoelen zich op het kijken, bespreken en analyseren van kunstuitingen. De leerlingen leren hun waardering en interesse te uiten. Het beschouwen van kunst kan vanuit dans benaderd worden, maar zeker ook vanuit een brede blik op kunsten. Zo kunnen leerlingen onderzoeken hoe dans en beweging ... in andere kunstvormen een plaats kregen en krijgen. Verschillende kunstvormen kunnen elkaar versterken, kunnen geïntegreerd worden en toch hun eigenheid behouden. Anderzijds kunnen grenzen vervagen tussen kunstvormen.

Een wisselwerking tussen de vakken van de algemene vorming en de artistieke vakken is voor de studierichting zinvol. Het refereren naar het kunstgebeuren vroeger en nu zal een vanzelfsprekend item zijn in de wisselwerking tussen leraar, leerling en leerdoelen. Het is vanuit pedagogisch-didactisch standpunt noodzakelijk om samenhang te brengen tussen theoretische benaderingen en de artistieke toepassingen.

Je kan ook verbinden met doelen van de leerplannen Natuurwetenschappen en Lichamelijke opvoeding. In Natuurwetenschappen kan de link met dans eenvoudig gelegd worden, zoals bij het nadenken over voeding en voedingswaarde, over anatomie, blessurepreventie. Bij Lichamelijke opvoeding kan er aandacht besteed worden aan bijvoorbeeld cardiovasculaire training, actie-reactiesnelheid, springtechnieken, acrobatie en teamgeest. Bij Kunstbeschouwing kan je bijvoorbeeld linken met doelen uit het leerplan Geschiedenis.

4 Leerplandoelen

4.1 Persoonlijke gedrevenheid

LPD 1 * De leerlingen zijn gedreven om

- **creatief en uitvoerend te werken, zowel individueel als in groep te bewegen en te dansen;**
- **hun persoonlijk artistiek-creatief denken, voelen en handelen te ontwikkelen;**
- **dagelijks te trainen en deel te nemen aan diverse optredens binnen en buiten de school;**
- **door te zetten ondanks mogelijke spierpijn, fysieke of mentale vermoeidheid met aandacht voor de gezondheid;**
- **met passie te dansen.**

- ✓ De leerlingen zetten door en zijn gemotiveerd voor een grote studiediscipline.
- ✓ Met het oog op hun mentale en fysieke gezondheid leren leerlingen hun grenzen te bewaken. Gesprekken met leerlingen bijvoorbeeld helpen hen daarbij, ook tijdens het geven van instructies kan je daar aandacht aan besteden.

LPD 2 * De leerlingen vertrouwen in hun expressiemogelijkheden, in hun podiumvastheid, ook in stressgebonden situaties.

LPD 3 * De leerlingen tonen interesse voor elkaars artistieke creaties en voor kunst in de brede zin.

- ✓ De leerlingen staan open voor evoluties binnen de podiumkunsten, binnen de danscultuur; ze kijken naar en beleven kunst in het algemeen en benaderen die zonder vooroordeel. Om je leerlingen te laten kennismaken met een grote variëteit van uitingen van dans en andere podiumkunsten, kan je bijvoorbeeld aansluiten bij het programma van de culturele centra. Bespreek de voorstelling dan met de leerlingen. Als voorbereiding kan je een kader meegeven aan de leerlingen: wie is de choreograaf, wat is kenmerkend, wat zijn de invloeden van deze kunstenaar, etc.
- ✓ In je lespraktijk kan je ontwikkelingen in de podiumkunsten zeker ook meenemen.
- ✓ De leerlingen groeien naar het 'authentieke ik'.

4.2 Waarneming en communicatie

LPD 4 De leerlingen analyseren de taal van de dans over de grenzen van verschillende dansstijlen heen aan de hand van lichaam, vorm, inleving, muzikaliteit, dynamische bewegingskwaliteiten, tijd en ruimte.

- ✓ Bij het analyseren van dans kunnen richtvragen of een begrippenkader met specifieke [vakterminologie](#) de leerlingen ondersteunen. Leerlingen kunnen elkaar daarbij aanvullen.
- ✓ Een subjectieve kijk is minder interessant om theatrale codes te analyseren, motiveer daarom de leerlingen om een objectieve kijk te hanteren. Een analyse is geen waardering.

LPD 5 De leerlingen onderzoeken de communicatieve waarde van dans in relatie tot klank, geluid, muziek, tekst of beeld.

- ✓ Deze materialen kunnen de leerlingen onderzoeken: lichaam, licht, digitale tools waaronder audiovisuele media, muziek, decor, kostuum, literatuur.
- ✓ Het is belangrijk om de leerlingen in alle lessen dans met zo veel mogelijk genres van muziek in aanraking te laten komen.
- ✓ Bij dit doel motiveer je de leerlingen om zelf op zoek te gaan naar muziek, beeldmateriaal, tekst, enz. Je motiveert en begeleidt hen ook om te zoeken voorbij

hun eigen 'leefwereld' en via verschillende kanalen (Bib, Internet, Apps, omgeving, enz.)

- ✓ De leerlingen gebruiken gepaste [vakterminologie](#) i.v.m. bouwstenen, technieken en materialen, ook van andere disciplines (zoals muziek).
- ✓ Dit leerplandoel kun je linken aan doelen kunstbeschouwing.

LPD 6 De leerlingen drukken uit hoe kunst- en cultuuruitingen hun gedachten, gevoelens en gedrag beïnvloeden.

- ✓ Kunst- en cultuuruitingen bekijk je ruimer dan dans. Je kan leerlingen uitnodigen om hun gevoelens, gedachten en gedrag te analyseren bij het waarnemen van diverse kunst- en cultuuruitingen. Vanuit die analyse denken ze na over een mogelijke 'invloed'.
- ✓ De leerlingen kunnen verschillende uitdrukkingwijzen toepassen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken.

LPD 7 De leerlingen uiten op een respectvolle manier een mening of waardering bij dansvoorstelling, choreografie of performance.

- ✓ Dat kan van eigen werk, dat van hun medeleerlingen, van professionele dansers en dansgroepen ... Zeker in de tweede graad zul je meer ingaan op hun werk en dat van de medeleerlingen. Ze verwoorden een eigen expressieve ervaring met het creatieproces.
- ✓ De leerlingen leer je best hun mening uiten via een ik-boodschap. Daarbij motiveer je de leerlingen om hun mening en waardering te onderbouwen. Ze geven medeleerlingen de tijd om die mening te bevragen, te verwerken en te reageren.
- ✓ De leerlingen handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten.
- ✓ De leerlingen gebruiken gepaste [vakterminologie](#) i.v.m. bouwstenen, technieken en materialen.

LPD 8 De leerlingen beargumenteren keuzes in hun artistiek-creatief proces en in hun creatie in dialoog met anderen.

- ✓ Dat kan vanuit verschillende perspectieven; de leerlingen kunnen afstand nemen en vergelijken.
- ✓ De leerlingen passen methodes toe om in dialoog te gaan over hun artistieke proces en hun creatie zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken.
- ✓ De leerlingen gebruiken [vakterminologie](#) specifiek voor dans op een correcte manier.
- ✓ Je nodigt de leerlingen uit om eigen ervaringen met het creatieproces te uiten.

LPD 9 De leerlingen reflecteren over hun creatie en hun artistiek-creatief proces en dat van hun medeleerlingen.

- ✓ De leerlingen aanvaarden feedback op hun artistiek proces en product, geven elkaar constructieve feedback en gaan ermee aan de slag. Ze vragen actief feedback aan leraar en medeleerlingen.
- ✓ De leerlingen kunnen volgens vooropgestelde criteria bij zichzelf nagaan of ze vorderingen maken bij het uitvoeren van bewegingsopdrachten en het eigen leerproces kunnen bijsturen.
- ✓ De leerlingen denken na over onderwerp en bedoeling, over koppeling van intentie en vormgeving, over codes om zich tot een publiek te richten, in interactie te gaan met een publiek, over concentratie en focus, over de vierde wand doorbreken ...
- ✓ Het is belangrijk om voor de leerlingen individuele coaching momenten doorheen het schooljaar te organiseren. Daarbij besteed je ook aandacht aan het artistiek parcours dat de leerling loopt.
- ✓ De leerlingen gebruiken gepaste [vakterminologie](#) i.v.m. bouwstenen, technieken en materialen.

LPD 10 De leerlingen bouwen een kunsthistorisch referentiekader in tijd en ruimte op door het ontdekken van verschillende kunststromingen en kunstenaars.

- ✓ Je nodigt de leerlingen uit om een link te leggen tussen verleden en heden, ze ontdekken verschillen en gelijkenissen tussen bijvoorbeeld een dansfilm uit de vorige eeuw en een recente dansfilm, moderne danstechnieken die je in films terugvindt ... Ze leren ook de diversiteit zien tussen dansstijlen. Ook verschillen tussen regio's, en culturen kunnen aan bod komen. De leerlingen ontdekken daarbij verschillende vorm-, stijl- en uitdrukkingsvormen.
- ✓ Je vraagt ook hier aandacht voor [vakterminologie](#).
- ✓ Dit leerplandoel kun je linken aan doelen Kunstbeschouwing.

LPD 11 De leerlingen beschrijven het gebruik van spieren in relatie tot verschillende bewegingspatronen.

- ★ Functionele anatomie: bouw, eigenschappen en functie van skeletspieren
Isometrische, concentrische en excentrische spieractiviteiten

Samenhang tweede graad: II-Nat-d LPD-B7

- ✓ Je kan aan de leerlingen Latijnse termen van de grote spiergroepen aanbieden zoals biceps, triceps, quadriceps.
- ✓ Bij fysieke training, bij preventie, in toepassingen en relatie tot hun danslessen komt dit doel vooral functioneel aan bod.
- ✓ Het is belangrijk om af te spreken met de leraar Natuurwetenschappen, zowel wat planning als wat inhoud betreft.

LPD 12 De leerlingen illustreren hoe gepaste voeding beweging en dans positief beïnvloedt.

- ✓ Je kan hier bijvoorbeeld denken aan de invloed van bepaalde producten op bv. hun spieren, hun gewicht ... Dat kan bijvoorbeeld in een project of workshop.

4.3 Vormgeving en vaardigheden

4.3.1 Motorisch

LPD 13 De leerlingen onderzoeken eigen lichamelijke mogelijkheden en beperkingen in relatie tot lichaam, vorm, inleving, muzikaliteit, dynamische bewegingskwaliteiten, tijd en ruimte.

- ✓ Je kan de leerlingen begeleiden in het stellen van realistische en specifieke doelen. Daarbij kunnen ze zelf hun leerproces in kaart brengen en verwerven inzicht in hun artistiek parcours.
- ✓ In het kader van hun leerproces laat je leerlingen zelf hun fouten analyseren en zoeken naar oplossingen. Als leraar kun je hen begeleiden door open vragen te stellen en door te vragen. Je kunt nadien nog bijsturen.
- ✓ De leerlingen ontwikkelen muzikaliteit en tijdsbesef:
 - ervaring en besef van tempo, ritme, accentuatie, duur en dynamiek;
 - in de maat blijven;
 - het karakter van de muziek aanvoelen;
 - muzikaliteit gebruiken om de dynamiek en het karakter van de beweging te ondersteunen.
- ✓ De leerlingen zetten gepaste [vakterminologie](#) in.

LPD 14 De leerlingen verwerven basisvaardigheden via ervaren en beleven in functie van hun lichaam en passen die toe:

- lichaamsbewustzijn en -houding;
- bewegingsaanzet, bewegingsverloop, bewegingsbesef;
- coördinatie en controle over de spierspanning;
- weerstand bieden en toegeven aan de zwaartekracht;
- een passende ademhaling tijdens het bewegen integreren.

Samenhang tweede graad: II- LiOp-ddaa LPD 7

- ✓ Je benadrukt dat dit een constante zoektocht en een langdurig groeiproces is.

LPD 15 De leerlingen gebruiken kracht, stabiliteit, lenigheid, mobiliteit, uithouding, snelheid, coördinatie en evenwicht in functie van dans.

Samenhang tweede graad: II- LiOp-ddaa LPD 5

- ✓ De leerlingen ontwikkelen dit verder in functie van dans. Dit is een constant groeiproces. Je kan dit tonen door bv. bepaalde aspecten vast te leggen op beeld doorheen een schooljaar, graad en loopbaan.
- ✓ Je zoekt ook naar contactpunten en samenwerking met de leraar Lichamelijke opvoeding. In die lessen ook focussen op ondersteunende oefeningen in functie van dans is zeker een meerwaarde.
- ✓ Veel oefenen is belangrijk; motiveer je leerlingen om daar zelfstandig thuis verder aan te werken en geef oefeningen/opdrachten mee.
- ✓ Om hen te ondersteunen kan je een trainingsprogramma opstellen met de leerling.

LPD 16 De leerlingen passen basisvaardigheden in functie van partnerwerk toe in functie van een gemeenschappelijk doel of project:

- **leiden en volgen;**
- **samen met een partner coördineren;**
- **weerstand en steun bieden voor een partner;**
- **een contactpunt delen met een partner;**
- **interactie door zwaartekracht met een partner.**

Samenhang tweede graad: II-LiOp-ddaa LPD 12

- ✓ Partnerwerk bekijk je breed; leerlingen bewegen tussen verschillende partners, het gaat over meer dan per twee dansen.
- ✓ In het partnerwerk doorlopen de leerlingen een belangrijk groeiproces. Je hecht in het begin veel belang aan vertrouwen en veiligheid. Bij de start breng je de leerlingen eerst tot rust en concentratie. Terwijl leerlingen aan de slag zijn, geef je andere leerlingen de rol van observator en/of helper die aan de zijlijn begeleidt. Als er iets dreigt mis te lopen, gebruik je een 'Safe word'.

LPD 17 De leerlingen coördineren bewegingen in relatie tot muziek of klank:

- **in verschillende maatsoorten;**
 - **ritmische structuur reproduceren.**
- ✓ Maatsoorten kunnen zijn: even, oneven of gecombineerd.
 - ✓ Je leert de leerlingen op de muziek dansen (volgen de maatstructuur), op cadans, op verschillende melodielijnen, met de muziek dansen (momenten waar dans en muziek samensmelten), tegen de muziek dansen (contrast), enz.
 - ✓ Je staat hier ook stil bij het vertalen van verschillende klankkleuren naar passende bewegingen.
 - ✓ Je laat de leerlingen hier ook kennismaken met begrippen uit de muziek, bijvoorbeeld adagio, staccato, legato ...

LPD 18 De leerlingen passen technieken toe eigen aan de klassieke dans:

- **placement;**

- **verlengingen (lijnen) van ledematen;**
 - **coördinatie van verschillende bewegingen;**
 - **balanstechnieken;**
 - **draaitechnieken;**
 - **springtechnieken.**
- ✓ Eventueel kunnen hier ook pointes aan bod komen.
 - ✓ Het is belangrijk dat je zorgt voor variatie (barre à terre, barre, au milieu, verplaatsing, sprongen ...).
 - ✓ Je kan inzetten op verschillende formaties zoals plaatsen in de ruimte, patronen, richtingswisselingen.
 - ✓ Je kan de techniek ook benaderen aan de hand van korte variaties en niet enkel vanuit korte oefeningen.

LPD 19 De leerlingen passen technieken toe eigen aan de hedendaagse dans:

- **placement;**
 - **coördinatie van bewegingen;**
 - **flow, release;**
 - **articulatie van de torso;**
 - **spelen met lichaamsgewicht;**
 - **efficiënt en veilig naar en uit de grond bewegen;**
 - **contact met de grond;**
 - **bewegingsamplitude vergroten.**
- ✓ Je gebruikt verschillende methodes zoals vloer, staand, verplaatsingen, sprongen, partnerwerk.
 - ✓ Het is interessant om aan het einde van een les een combinatie te maken van het 'lesmateriaal'.
 - ✓ De leerlingen kunnen via improvisatie ook verschillende technieken verwerven.
 - ✓ Het is belangrijk om voldoende aandacht te besteden aan technieken om veilig te landen en te vallen in verschillende situaties.

LPD 20 De leerlingen memoriseren en reproduceren bewegingen: dansoefeningen, dansfrases, danscomposities.

- ✓ De ondersteuning van het werken met video en andere multimedia is hierbij interessant.

LPD 21 De leerlingen leven regels in het kader van veiligheid en hygiëne na met aandacht voor blessurepreventie en herstel- en overtraining.

- ✓ Je vraagt aan de leerlingen om rekening te houden met principes van blessurepreventie: opwarmen, cooling down, gecontroleerde bewegingsuitvoering.

Je hebt ook aandacht voor mentale weerbaarheid, voor de haalbaarheid van alles wat leerlingen te verwerken krijgen.

- ✓ Je denkt hierbij onder andere aan een veilige bewegingsomgeving, helpersfunctie, aangepaste kledij en schoeisel.
- ✓ Algemene hygiëne, aandacht voor netheid en kledingcode is uiterst belangrijk in functie van dans.
- ✓ Op basis van actuele wetenschappelijke inzichten kan je hierover met leerlingen in gesprek gaan.

4.3.2 Artistiek

LPD 22 De leerlingen pakken een creatie met dans aan via een artistiek-creatief proces.

- ✓ Een artistiek-creatief proces van documenteren, herkennen, onderzoeken, observeren, analyseren, synthetiseren, uitvoeren en reflecteren.
- ✓ Toepassen van werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen: artistieke creaties bestuderen, verzamelen van indrukken of objecten, documenteren zoals fotograferen, schetsen, luisteren of kijken naar opnames, maken van opnames, naar concerten gaan, naar voorstellingen gaan, lezen.
- ✓ De leerlingen evolueren naar autonomie waarbij ze het eigen proces in handen nemen. Ze nemen de opdrachten gestructureerd op. Ze leggen persoonlijke accenten. Ze bouwen aan een eigen artistiek parcours.
- ✓ Hun proces en parcours duidelijk maken kan bijvoorbeeld door de leerlingen een logboek te laten gebruiken.

LPD 23 De leerlingen maken gericht bewegingen en composities in functie van een bepaalde artistieke uitdaging.

- ✓ Je kan een deel van een choreografie laten invullen door de leerlingen. De leerling kan dan de sfeer, de bewegingswereld voortzetten in zijn eigen bewegingen. Hij kan zelf een startpunt verzinnen als uitgangspunt voor een choreografie.
- ✓ De leerlingen exploreren expressiemogelijkheden van artistieke bouwstenen, technieken en materialen.

LPD 24 De leerlingen leggen vanuit hun persoonlijkheid accenten tijdens het dansen:

- **met een opdracht improviseren;**
 - **bewegingsmateriaal produceren en variëren;**
 - **hun krachten en talenten inzetten.**
- ✓ De leerlingen creëren artistiek werk vanuit hun verbeelding.

LPD 25 De leerlingen creëren dans en zetten daarbij compositorische en choreografische principes in.

- ✓ De leerlingen creëren dans aan de hand van lichaam, vorm, inleving, muzikaliteit, dynamische bewegingskwaliteiten, energie, tijd, ruimte. Daarbij is er aandacht voor: herhaling, variatie, contrast, samenhang, verwachting en verrassing; samenhang en relaties tussen bouwstenen, technieken en materialen.
- ✓ Deze zaken kunnen je inspireren:
 - improvisatie;
 - een spanningsboog bouwen;
 - contrapuntische technieken waaronder spiegelen, canon, verschuivingen, draaiingen, retrograde of reverse, versnellen en vertragen, gebruik van de lagen, enz.
 - verschillende vormen zoals solo, duet, kwartet, groep;
 - leerlingen kunnen een imaginaire ruimte creëren;
 - leerlingen leren script of partituur uitwerken en uitvoeren.

LPD 26 De leerlingen gaan aan de slag met het onbekende, het onverwachte, het toevallige.

- ✓ De leerlingen maken kennis met dans bedenken (door voorbereiding) en dans bekomen (door middel van improvisatie ontstaat dans). De lesaanpak kan die verschillen in aanpak uitlokken. Je kan ook aandacht schenken aan de wisselwerking tussen beide.
- ✓ Er is aandacht voor de onzekerheden die een creatief proces met zich mee kan brengen.

4.3.3 Presentatie

LPD 27 De leerlingen werken gericht samen en zoeken naar evenwicht tussen het individu en de groep.

- ✓ Verschillende werk- en compositievormen kunnen helpen een evenwicht te behouden tussen de evolutie van ieder individu en de evolutie als groep en om aandacht te hebben voor de interactie binnen deze groep.

LPD 28 De leerlingen passen basisvaardigheden van het presenteren toe in proces en uitvoering:

- **focus en concentratie;**
 - **communicatie en interactie met het publiek;**
 - **spanningsboog aanhouden;**
 - **etiquette achter de coulissen naleven;**
 - **interactie tussen de dansers.**
- ✓ De leerlingen focussen op het publiek, op zichzelf, op de ruimte, op de muziek ...
 - ✓ Je besteedt ook aandacht aan soorten interactie, aan spelen naar de vierde wand, participatie kunst, voorstelling op locatie, publiek op 360°, enz.

- ✓ De leerlingen zetten verschillende presentatietechnieken in.
- ✓ Je werkt met leerlingen aan
 - inhoudelijke theatercodes: beseffen hoe je als danser op een podium staat, hoe je de aandacht van het publiek kan trekken en behouden, je kan richten naar een specifieke plaats/tegenspeler ... bewust zijn van je plaats op het podium, van de voorgrond, achtergrond, de interactie tussen performers, communicatie met en tussen ...
 - praktische theatercodes: positie op het podium, navigeren op het podium, hoe je in de coulissen moet klaarstaan, je daar moet en kunt bewegen (etiquette of afspraken achter de coulissen respecteren).

4.4 Kunstbeschouwing

LPD 29 De leerlingen lichten hun interesse voor kunst- en cultuuruitingen toe met aandacht voor subjectieve voorkeuren.

- ✓ Daarbij is aandacht voor hun unieke ervaringen met kunst en cultuur, maar ook voor de rol van empathie, aversie en respect. Je kan een breed palet van kunstuitingen aan bod laten komen, bv. kunst- en cultuuruitingen zoals dans, film, game, graffiti, kledij, landschap, lied.
- ✓ Je vraagt de leerlingen om onbevooroordeeld te kijken en te luisteren: 'open-minded' en ontvankelijk. Ze mogen de tijd nemen, ze krijgen de mogelijkheid om trager te kijken en te luisteren. Ze stellen zich emotioneel en affectief open voor kunst. Ze genieten van kunst op een andere wijze dan ze gewoon zijn. Ze staan open voor de appelwaarde die kunst heeft: kunst kan ontroeren, bevreemden, ontzetten, verzachten ...
- ✓ De leerlingen tonen aan dat ze zich bewust zijn van de eigen culturele identiteit. Je stimuleert leerlingen in hun groei als betrokken cultuurparticipant en begeleidt hen in de ontwikkeling van een eigen culturele identiteit: wie ze zijn, wat hun culturele voorkeuren zijn en hoe je die ontwikkelt. Dat cultureel bewustwordingsproces impliceert het ontwikkelen van een eigen culturele interesse, voorkeur, argumentatie. Het is via dat proces van cultuurreflectie dat een persoon zijn eigen unieke culturele identiteit ontwikkelt.
- ✓ De leerlingen verwoorden dat de eigen culturele en kunstzinnige interesse kan verrijkt worden in de dialoog met anderen (leerlingen en leraar); verwoorden van gedachten en emoties (positief en negatief).

LPD 30 De leerlingen tonen aan dat ze de gelaagdheid van onderwerp en bedoeling van een kunstwerk op verschillende manieren en vanuit meerdere perspectieven kunnen waarnemen en interpreteren.

Samenhang eerste graad: De leerlingen zijn vertrouwd met bedoelingen en onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen. De tweede graad bouwt daarop verder. Er wordt daarbij ingezoomd op kunst als communicatiemiddel: de boodschap van het kunstwerk, de weg van de zender naar de ontvanger. Leerlingen ontcijferen en interpreteren de boodschap van de zender en van de

ontvanger. Ze stellen vast dat de boodschap niet eenduidig is, iedereen ervaart de boodschap anders.

Ook de unieke ervaring van de leerling met kunst en cultuur kwam in de eerste graad al aan bod. In de tweede graad leren ze zich ook verplaatsen in het perspectief van medeleerlingen en kunstenaars. Ze ontdekken tevens dat er daardoor meerdere lagen ontstaan in de interpretaties die mensen geven aan kunst- en cultuuruitingen.

- ✓ Je kan inductief werken op basis van concrete voorbeelden van kunstwerken, via verschillende kunstvormen.
- ✓ De leerlingen nemen kunst- en cultuuruitingen waar en herkennen verschillen en gelijkenissen tussen hun interpretatie en die van de maker. Je kan denken aan zintuigelijk waarneembare kenmerken zoals beweging, geur, klank, kleur.
- ✓ Je biedt leerlingen een variatie aan: verschillende onderwerpen en bedoelingen krijgen een plaats.
 - Onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals dood, het alledaagse, geboorte, geschiedenis, liefde, leven, rituelen.
 - Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals aanklaarten, confirmeren, commercieel voordeel halen, decoreren, entertainen, identiteit vormgeven, informeren, in vraag stellen, maatschappelijk belang dienen, praktisch gebruiken, revolteren, schoonheid creëren.

LPD 31 De leerlingen analyseren kunstuitingen uit verschillende kunststromingen, periodes en samenlevingen om een kunsthistorisch referentiekader uit te bouwen met aandacht voor

- **invloed van waarden, normen en gewoontes;**
- **theorieën en kenmerkende historische elementen.**

Samenhang tweede graad: II-Ges-d LPD 5,6,7

- ✓ Je kan dit doel vanuit een expressievorm bekijken, hoewel het zeker aan te raden is dit ruimer te zien. Dit doel realiseren de leerlingen binnen verschillende contexten zoals architectuur, beeldende en audiovisuele kunsten, muziek, literatuur, toegepaste kunsten, podiumkunsten, binnen een maatschappelijke, economische, religieuze of culturele inbedding met materieel en immaterieel erfgoed, media. Dat betekent ook kunst- en cultuuruitingen zoals dans, film, game, graffiti, kledij, landschap, lied.
- ✓ Kenmerkende kunsthistorische elementen en begrippen die het gemakkelijker maken om kunsthistorische evoluties te begrijpen zoals schoonheidsidealen, vakmanschap, de rol van religie, de rol van de opdrachtgever(s), de rol in beeldvorming over het verleden of het heden, de rol in opinievorming, de betekenissen, de genderdimensie kunnen aan bod komen. De leerlingen gebruiken daarbij de gepaste vakterminologie.
- ✓ Bij theorieën kan je inzetten op esthetische, ethische of representatieve opvattingen over wat kunst is. Samen met leerlingen daarover in gesprek gaan, zal hun blik op kunst verruimen.
- ✓ Je nodigt de leerlingen uit om gericht te kijken en te luisteren naar kunst met kennis van de componenten van het kunsthistorisch referentiekader. Ze kunnen

vormgeving van kunst in verband brengen met de tijd, ruimte en de maatschappelijke domeinen waarin die voorkomen. Ze analyseren vormgeving (zoals materialen, technieken en functie, in tijd, in ruimte en in maatschappelijke domeinen), inhoud, uitdrukkingsvorm en expressie.

LPD 32 De leerlingen analyseren hoe vormgeving, inhoud, uitdrukkingsvormen en expressie elkaar onderling beïnvloeden in kunst.

- ✓ De leerlingen leren de wisselwerking aantonen tussen eigenschappen, artistieke uitdrukkingsvormen, expressie en inhoud van kunst- en cultuuruitingen enerzijds en bedoelingen en onderwerpen ervan anderzijds. De wisselwerking kan op diverse manieren geduid worden: verwoorden, verbeelden, bewegen of verklanken.
- ✓ Je vraagt de leerlingen om verschillende methodes toe te passen voor het analyseren van de interactie tussen de betekenis van het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en de onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals de beoogde en reële impact, de invloed van het kunsthistorisch referentiekader.

LPD 33 De leerlingen analyseren een kunstwerk methodisch en vanuit meerdere perspectieven.

- ✓ Je kan voor analysemethoden kiezen uit artistiek onderzoek zoals visuele, auditieve, materiële, kwantitatieve, discours-, inhouds-, sociale netwerk- en contextanalyse, zelfanalyse.
- ✓ Je kan leerlingen vragen om meerdere perspectieven te hanteren zoals eerste persoonsperspectief en derde persoonsperspectief.
- ✓ De kunsthistorische elementen uit LPD 31 worden hier meegenomen.

LPD 34 De leerlingen tonen aan hoe kunstbeleving hun gedachten, gevoelens en gedrag beïnvloedt.

Samenhang eerste graad: In de eerste graad hebben leerlingen hun gedachten en gevoelens bij het waarnemen van kunst- en cultuuruitingen leren uitdrukken. In de tweede graad laat je leerlingen inzien welke invloed de interactie tussen de ervaring van de zintuiglijke waarneming, de eigen gedachten en eigen gevoelens bij het beschouwen van kunst- en cultuuruitingen kan hebben op hun gedrag. Door vorm te geven aan dat inzicht kunnen ze er zelf en ook met anderen over reflecteren.

- ✓ Het uitdrukken kan op diverse wijzen gebeuren: verwoorden, verbeelden, bewegen, verklanken.
- ✓ Je kan hierbij denken aan kunsthistorische begrippen die het gemakkelijker maken om kunsthistorische evoluties te begrijpen.
- ✓ Je nodigt de leerlingen uit om gericht te kijken en te luisteren naar kunst met kennis van de componenten van het referentiekader.

LPD 35 De leerlingen drukken hun waardering voor inhoud en vormgeving van kunst- en cultuuruitingen uit.

- ✓ Het uitdrukken kan op diverse wijzen gebeuren: verwoorden, verbeelden, bewegen of verklanken.
- ✓ De leerlingen zijn bereid om een balans te zoeken tussen eigen voorkeuren en die van anderen die er mogelijk mee conflicteren.

5 Ter inspiratie

Vakterminologie

'Zoals' betekent dat er een keuze gemaakt kan worden. De concepten na de 'zoals'-constructie zijn niet verplicht, ze zijn eerder inspirerend. Afhankelijk van de leerlingengroep kan je hierop in meerdere of mindere mate ingaan:

- lichaam zoals isolatie, verhouding en verbinding tussen lichaamsdelen, mimiek en blikrichting;
- ruimte zoals richting, levels of lagen, formatie, bewegingsamplitude (groot/klein), interactie met architectuur/infrastructuur;
- tijd zoals tempo, duur, reactiesnelheid, spanningsboog, herhaling;
- dynamische bewegingskwaliteiten zoals kracht, spelen met spierspanning en flow;
- muzikaliteit zoals frasering, ritme, cadans, maat;
- emotie;
- inleving;
- klassieke danstechnieken zoals namen van basisbewegingen en passen, placement;
- hedendaagse danstechnieken zoals namen van bewegingen, placement, bewegingssensaties;
- improvisatie: actie-reactie, contrast, samenhang, herhaling, verbeelding, verrassing, verwachting;
- basisprincipes van compositie en choreografie: contrast, samenhang, herhaling, verbeelding, verrassing, verwachting;
- licht;
- muziek zoals adagio, legato, staccato, allegro;
- decor;
- kostuum;
- dansstijlen zoals Afrikaanse dans, hiphop, jazz dance, moderne dans, tango, ballet ...

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Om de leerplandoelen te realiseren dient de school minimaal de hierna beschreven infrastructuur en materiële en didactische uitrusting ter beschikking te stellen die beantwoordt aan de reglementaire eisen op het vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu. We adviseren de school om de grootte van de klasgroep en de beschikbare infrastructuur en uitrusting op elkaar af te stemmen.

Een zaal

- met een vrije dansruimte van minstens 80 m², voldoende verlicht en verlucht
 - de kortste zijde is minstens 8 m lang;

- de hoogte van de zaal bedraagt minimaal 3 m;
 - met een zwevende, gemakkelijk te onderhouden vloer met een geschikte gladheid, aangepast aan de dansvorm;
 - met gemonteerde of mobiele dansbarres;
 - met spiegels;
 - met matten.
- in een gedeelte van de zaal of in de nabijheid van de zaal is ruimte voor didactisch materiaal en begeleidingsinstrumenten;
 - voor de (live) begeleiding is een aangepast instrumentarium of professioneel audiomateriaal beschikbaar;
 - jongens en meisjes beschikken over een afzonderlijke kleedruimte;
 - kleedruimtes en toiletten met wastafels bevinden zich in hetzelfde gebouw als de danszaal;
 - toegang tot een kastje voor EHBO;
 - met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

7 Concordantie

De concordantietabel geeft aan welke leerplandoelen eindtermen (ET) en cesuurdoelen (CD) realiseren.

[zie disclaimer]

Leerplandoel	Eindtermen en cesuurdoelen
1	--
2	CD 4.1.1
3	ET 16.1
4	ET 16.3; CD 4.7.1
5	ET 16.4; CD 4.7.2
6	ET 16.5
7	ET 16.6
8	CD 4.4.1
9	CD 4.4.2
10	CD 4.7.1
11	CD 13.3.1
12	--
13	CD 4.2.1; CD 4.2.2; CD 4.3.1
14	CD 4.2.1; CD 4.2.2; CD 4.3.1

15	CD 4.2.1; CD 4.2.2; CD 4.3.1
16	CD 4.5.1
17	CD 4.2.1; CD 4.2.2; CD 4.3.1
18	ET 16.7; CD 4.2.1; CD 4.2.2; CD 4.3.1
19	ET 16.7; CD 4.2.1; CD 4.2.2; CD 4.3.1
20	CD 4.2.1
21	CD 13.3.2
22	ET 16.7; CD 4.2.1; CD 4.3.1
23	ET 16.7; CD 4.2.1; CD 4.2.2; CD 4.3.1
24	ET 16.7; CD 4.2.1; CD 4.3.1
25	ET 16.7; CD 4.2.1; CD 4.2.2; CD 4.3.1
26	CD 4.2.2
27	CD 4.5.1
28	CD 4.6.1; CD 4.6.2
29	ET 16.2
30	ET 16.3
31	ET 16.4; CD 4.7.1
32	ET 16.4
33	CD 4.7.2
34	ET 16.5
35	ET 16.6

7.1 Eindtermen

16.1 De leerlingen tonen interesse voor elkaars kunst- en cultuuruitingen.° (attitudinaal)

16.2 De leerlingen lichten hun interesse voor kunst- en cultuuruitingen toe.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Kunst- en cultuuruitingen zoals dans, film, game, graffiti, kledij, landschap, lied
- Culturele persoonlijkheid zoals in keuzes in kledij, muziek, taal
- Unicité van een esthetische ervaring

- Rol van aversie, empathie en respect in wederzijds begrip

*Metacognitieve kennis

- Eigen culturele persoonlijkheid

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

16.3 De leerlingen illustreren op basis van waarnemingen van kunst- en cultuuruitingen gelijkenissen en verschillen in hun interpretatie van bedoeling en onderwerp.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Zintuigelijk waarneembare kenmerken zoals beweging, geur, klank, kleur
- Onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals dood, het alledaagse, geboorte, geschiedenis, liefde, leven, rituelen
- Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals aankaarten, confirmeren, commercieel voordeel halen, decoreren, entertainen, identiteit vormgeven, informeren, in vraag stellen, maatschappelijk belang dienen, praktisch gebruiken, revolteren, schoonheid creëren
- Gelaagdheid bij interpretatie van onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen
- Gelaagdheid van de interpretatie van bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen
- Unicititeit van een esthetische ervaring

*Procedurele kennis

- Waarnemen van kunst- en cultuuruitingen
- Geven van betekenis aan kunst- en cultuuruitingen
- Hanteren van meerdere perspectieven (multiperspectiviteit)
- Toepassen van uitdrukkingswijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

16.4 De leerlingen analyseren het zintuiglijk waarneembare van kunst- en cultuuruitingen in interactie met de bedoelingen en de onderwerpen ervan.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Vormgeving, inhoud, uitdrukkingsvorm, expressie
- Kunst- en cultuuruitingen zoals dans, film, game, graffiti, kledij, landschap, lied
- Zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals beweging, geur, klank, kleur
- Onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals dood, het alledaagse, geboorte, geschiedenis, liefde, leven, rituelen
- Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals aankaarten, confirmeren, commercieel voordeel halen, decoreren, entertainen, identiteit vormgeven, informeren, in vraag stellen, maatschappelijk belang dienen, praktisch gebruiken, revolteren, schoonheid creëren
- Invloed van waarden, normen en gewoontes

*Procedurele kennis

- Toepassen van methodes voor het analyseren van de interactie tussen de betekenis van het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en de onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals beoogde en reële impact
- Toepassen van uitdrukkingwijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

16.5 De leerlingen drukken uit hoe kunst- en cultuuruitingen hun gedachten, gevoelens en gedrag beïnvloeden.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Interactie tussen waarnemingen, gedachten, gevoelens en gedragingen
- De invloed van tijd, ruimte, maatschappelijke positie en persoonskenmerken

*Procedurele kennis

- Toepassen van uitdrukkingwijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

*Metacognitieve kennis

- Eigen gedachten, gevoelens en gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

16.6 De leerlingen drukken vanuit hun ervaring met creatieprocessen hun waardering uit voor inhoud en vormgeving van kunst- en cultuuruitingen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vormgeving: artistieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de feitenkennis van eindterm 16.7

*Conceptuele kennis

- Criteria om waardering uit te drukken
 - > Vormgeving: artistieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de feitenkennis van eindterm 16.7
 - > Samenhang van vormgeving en inhoud
 - > Unicité van een esthetische ervaring

*Procedurele kennis

- Toepassen van uitdrukkingwijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

*Metacognitieve kennis

- Eigen expressieve ervaring met het creatieproces

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

16.7 De leerlingen creëren artistiek werk vanuit hun verbeelding.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Afhankelijk van de gekozen kunst- en cultuuruitingen terminologie met betrekking tot beeld, muziek, drama, dans of audiovisuele media, apart of gecombineerd

In het geval van

- > Beeld
 - Bouwstenen zoals compositie, kleur, licht, lijn, ruimte, textuur, vorm
 - Technieken: twee- en driedimensioneel zoals boetseren, fotograferen, maquettes maken, met textiel werken, schilderen
 - Materialen zoals klei, licht, papier, recuperatiematerialen, steen, verf
- > Muziek
 - Bouwstenen zoals dynamiek, klankkleur, melodie, ritme, samenklank, structuur, tempo, vorm
 - Technieken zoals body percussion, improvisatie, samenzang
 - Materialen zoals instrumenten, lichaam, stem, voorwerpen
- > Drama
 - Bouwstenen zoals rol, ruimte, structuur, samenspel, tijd
 - Technieken zoals clownerie, figurentheater, improvisatie, mime, teksttheater
 - Materialen zoals decor, geluid, kostuums, lichaam, taal
- > Dans
 - Bouwstenen zoals kracht, ruimte, relatie, tijd
 - Technieken zoals bewegingsreeks, choreografie, dansexpressie, dansimprovisatie
 - Materialen zoals decor, geluid, lichaam, voorwerpen
- > Audiovisuele media
 - Bouwstenen zoals camerabeweging, geluid, kader, licht, montage
 - Technieken zoals montage, opname, sonorisatie
 - Materialen zoals microfoon, montageunit, smartphone

*Conceptuele kennis

- Inhoud: onderwerp en bedoeling
- Artistiek creatieproces
- Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting, verrassing
- Afhankelijk van de gekozen kunst- en cultuuruitingen terminologie met betrekking tot beeld, muziek, drama, dans of audiovisuele media, apart of gecombineerd

In het geval van

- > Beeld
 - Bouwstenen zoals compositie, kleur, licht, lijn, ruimte, textuur, vorm
 - Technieken: twee- en driedimensioneel zoals boetseren, fotograferen, maquettes maken, met textiel werken, schilderen
 - Materialen zoals klei, licht, papier, recuperatiematerialen, steen, verf
- > Muziek
 - Bouwstenen zoals dynamiek, klankkleur, melodie, ritme, samenklank, structuur, tempo, vorm

- Technieken zoals body percussion, improvisatie, samenzang
- Materialen zoals instrumenten, lichaam, stem, voorwerpen
- > Drama
 - Bouwstenen zoals rol, ruimte, structuur, samenspel, tijd
 - Technieken zoals clownerie, figurentheater, improvisatie, mime, teksttheater
 - Materialen zoals decor, geluid, kostuums, lichaam, taal
- > Dans
 - Bouwstenen zoals kracht, ruimte, relatie, tijd
 - Technieken zoals bewegingsreeks, choreografie, dansexpressie, dansimprovisatie
 - Materialen zoals decor, geluid, lichaam, voorwerpen
- > Audiovisuele media
 - Bouwstenen zoals camerabeweging, geluid, kader, licht, montage
 - Technieken zoals montage, opname, sonorisatie
 - Materialen zoals microfoon, montageunit, smartphone

***Procedurele kennis**

- Selecteren van ideeën zoals bij eigen gedachten en gevoelens stilstaan, artistieke werken bestuderen, indrukken of objecten verzamelen
- Koppelen van de eigen bedoeling aan vormgeving via methodes zoals trial and error, try-out
- Gebruiken van basistechnieken van de gekozen discipline

***Metacognitieve kennis**

- Eigen expressieve ervaring met het creatieproces
- Eigen verbeelding

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën, ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

7.2 Cesuurdoelen

4.1.1 De leerlingen vertrouwen op hun expressiemogelijkheden.^o (attitudinaal)

4.2.1 De leerlingen komen actief tot artistieke creaties, benaderingen en inzichten.

Met inbegrip van kennis

***Feitenkennis**

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel

***Conceptuele kennis**

Met betrekking tot de gekozen artistieke expressievorm: beeld, muziek, drama, dans of audiovisuele media of een combinatie ervan

- Vorm-, stijl- en uitdrukkingskenmerken van kunststromingen en kunstenaars
- Artistiek parcours

In het geval van:

- Beeld:
 - > Bouwstenen in al hun zintuiglijke aspecten: compositie (zoals lijn, vorm), textuur, ruimte, kleur en licht.
 - > Technieken:
 - tweedimensioneel: tekenen, fotograferen, printen
 - driedimensioneel zoals installatie bouwen, printen, boetsen, maquettes maken, met textiel werken, digitale technieken hanteren
 - > Materialen: digitale tools en analoge middelen zoals klei, verf, licht, steen, papier, textiel, metaal, hout, recuperatiematerialen
- Muziek:
 - > Bouwstenen: ritme, tempo, dynamiek, klankkleur, melodie, samenklank, structuur en vorm, harmonie
 - > Technieken: uitvoeren in diverse vormen zoals solo, ensemble, samenzang, samenspel, improvisatie, variëren, versieren
 - > Materialen: digitale en analoge instrumenten, lichaam, stem
- Drama:
 - > Bouwstenen: personage, tijd, ruimte, structuur van verhaal of scène, verbale en non-verbale expressie, emotie
 - > Technieken: theatrale stijlen, improvisatie en theatercodes, inleving en samenspel
 - > Materialen: lichaam, stem, taal, kostuum, decor, rekwisieten, digitale tools
- Dans:
 - > Bouwstenen: lichaam, ruimte, tijd, dynamische bewegingskwaliteiten, muzikaliteit, inleving
 - > Technieken: klassieke en hedendaagse danstechnieken, improvisatie, basisprincipes van compositie en choreografie
 - > Materialen: lichaam, licht, digitale tools, muziek, decor, kostuum
- Audiovisuele media:
 - > Bouwstenen: kader, camerabeweging, montage, licht en geluid
 - > Technieken: scenario, opname, montage, sonorisatie
 - > Materialen: digitale en analoge tools

**Procedurele kennis*

- Toepassen van werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen: artistieke creaties bestuderen, verzamelen van indrukken of objecten, documenteren zoals fotograferen, schetsen, luisteren of kijken naar opnames, maken van opnames, naar concerten gaan, naar voorstellingen gaan, lezen
- Exploreren en experimenteren met de eigen en andere artistieke expressievormen
- Verkennen van artistieke bouwstenen, technieken en materialen in functie van de te creëren betekenis of van het te bereiken effect

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Creëren

4.2.2 De leerlingen exploreren expressiemogelijkheden van artistieke bouwstenen, technieken en materialen.

Met inbegrip van kennis

**Feitenkennis*

**Conceptuele kennis*

- Vormgeving: artistieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de conceptuele kennis van cesuurodoel 4.2.1*

- Samenhang en relaties tussen bouwstenen, technieken en materialen
- Inhoud: onderwerp en bedoeling
- Artistiek creatieproces

*Procedurele kennis

- Exploreren van de expressiemogelijkheden van artistieke bouwstenen, technieken en materialen zoals met verschillende materialen dezelfde effecten bekomen, met dezelfde technieken verschillende effecten bekomen, verschillende composities maken
- Toepassen van werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen zoals artistieke werken bestuderen, indrukken verzamelen, objecten verzamelen , noteren, documenteren

*Metacognitieve kennis

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Analyseren

4.3.1 De leerlingen zetten kunstvormspecifieke bouwstenen, technieken en materialen in in functie van een artistieke creatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel

*Conceptuele kennis

- Kunstvormspecifieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de conceptuele kennis van het cesuurdoel 4.2.1*

*Procedurele kennis

- Toepassen van artistieke bouwstenen, technieken en materialen op een geïntegreerde wijze vermeld in de procedurele kennis van het cesuurdoel 4.2.1* in functie van de artistieke creatie.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Creëren

4.4.1 De leerlingen beargumenteren keuzes in hun artistiek proces en in hun creatie in dialoog met anderen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel.

*Conceptuele kennis

- Kunstvormspecifieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de conceptuele kennis van het cesuurdoel 4.2.1*

*Procedurele kennis

- Toepassen van methodes om hun artistieke proces en hun creatie te analyseren zoals vanuit meerdere perspectieven benaderen, afstand nemen, vergelijken

- Toepassen van methodes om in dialoog te gaan over hun artistieke proces en hun creatie zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Evalueren

4.4.2 De leerlingen reflecteren aan de hand van criteria over hun artistiek product en proces en dat van hun medeleerlingen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel.

*Conceptuele kennis

- Inhoud: onderwerp en bedoeling
- Artistiek creatieproces
- Vorm-, stijl- en uitdrukkingskenmerken van kunstenaars
- Criteria
 - > Koppeling van intentie aan vormgeving
 - > Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing
- Kunstvormspecifieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de conceptuele kennis van cesuurdoel 4.2.1

*Procedurele kennis

- Toepassen van reflectievaardigheden
- Verwerken van feedback in eigen creaties

*Metacognitieve kennis

- Eigen artistieke mogelijkheden en voorkeuren

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Evalueren

4.5.1 De leerlingen zetten hun deskundigheid en hun artistieke talenten in voor een gemeenschappelijk doel of project.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel

*Conceptuele kennis

- Kunstvormspecifieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de conceptuele kennis van het cesuurdoel 4.2.1*

*Procedurele kennis

- Toepassen van methodes om hun deskundigheid en hun artistieke talenten en die van anderen af te stemmen op een gemeenschappelijk doel of project zoals oog hebben voor de talenten en eigenheid van anderen, meerwaarde halen uit complementariteit

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Creëren

4.6.1 De leerlingen presenteren hun artistieke creaties.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Presentatietechnieken uit de gekozen en andere artistieke expressievormen

*Procedurele kennis

- Toepassen van methodes om artistieke creaties te presenteren in tijd en ruimte

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Creëren

4.6.2 De leerlingen zetten presentatietechnieken in om hun artistiek werk te versterken.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

*Conceptuele kennis

- Presentatietechnieken eigen aan de kunsten
- Codes om zich te tonen zoals zich naar het publiek richten, eigen artistiek werk opstellen, geconcentreerd uitvoeren, appreciatie in ontvangst nemen

*Procedurele kennis

- Koppelen van eigen bedoeling aan vormgeving
- Toepassen van presentatietechnieken eigen aan de kunsten
- Toepassen van codes om zich te tonen zoals zich naar het publiek richten, eigen artistiek werk opstellen, geconcentreerd uitvoeren, appreciatie in ontvangst nemen

*Metacognitieve kennis

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Creëren

4.7.1 De leerlingen analyseren kunstuitingen uit verschillende kunststromingen, periodes en samenlevingen om een kunsthistorisch referentiekader uit te bouwen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel waaronder de zeven periodes van het courante westerse historische referentiekader

*Conceptuele kennis

- Bouwstenen, technieken en materialen van kunstuitingen
- Theorieën zoals esthetische, ethische en representatieve opvattingen over wat kunst is
- Kenmerkende kunsthistorische elementen zoals schoonheidsidealen, vakmanschap, het artistiek parcours, de rol van het bovennatuurlijke, abstractieniveaus, economische waarde, de aandacht voor

de vorm, de mate van weerspiegeling of vervreemding van de maatschappij, de stijlkenmerken, de rol van de opdrachtgever(s), de rol in beeldvorming over het verleden of het heden, de rol in opinievorming, de betekenissen, de genderdimensie

*Procedurele kennis

- Hanteren van meerdere perspectieven (multiperspectiviteit)
- Situeren van kunstuitingen in de maatschappelijke, historische en geografische context
- Analyseren en interpreteren op een kunsttechnische wijze

Met inbegrip van context

- Het cesuurdoel wordt gerealiseerd met artistieke expressievormen zoals architectuur, beeldende en audiovisuele kunsten, muziek, literatuur, toegepaste kunsten, podiumkunsten.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Analyseren

4.7.2 De leerlingen passen analysemethoden uit artistiek onderzoek binnen een aangereikte dataset toe.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel

*Conceptuele kennis

- Bouwstenen, technieken en materialen van kunstuitingen
- Kenmerkende kunsthistorische elementen vermeld in de conceptuele kennis van het cesuurdoel 4.7.1*

*Procedurele kennis

- Toepassen van analysemethoden uit artistiek onderzoek zoals visuele, auditieve, materiële, kwantitatieve, discours-, inhouds-, sociale netwerk- en contextanalyse, zelfanalyse
- Hanteren van meerdere perspectieven (multiperspectiviteit) zoals eerstepersoonsperspectief en derdepersoonsperspectief

Met inbegrip van context

- Het cesuurdoel wordt gerealiseerd met een aangereikte onderzoeksvraag en een aangereikte analysemethode.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Toepassen

13.3.1 De leerlingen beschrijven het anatomisch functioneren bij bewegingsactiviteiten.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel waaronder Latijnse terminologie met betrekking tot functionele anatomie

*Conceptuele kennis

- Functionele anatomie
 - > Bouw, eigenschappen en functie van skeletspieren

- > Gebruik van spieren in relatie tot verschillende bewegingspatronen
- > Isometrische, concentrische en excentrische spieractiviteiten in verschillende bewegingscontexten
- Het verschil tussen maturiteit en kalenderleeftijd

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Begrijpen

13.3.2 De leerlingen passen principes van medisch verantwoord en veilig bewegen toe.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Principes van blessurepreventie op basis van actuele wetenschappelijke inzichten
- Preventieve maatregelen: veilige bewegingsomgeving, helpersfunctie, aangepaste kledij en aangepast schoeisel
- Herstel- en overtraining
- Bewegingsnormen op basis van actuele wetenschappelijke inzichten

*Procedurele kennis

- Toepassen van preventieve maatregelen: veilige bewegingsomgeving, helpersfunctie, aangepaste kledij en aangepast schoeisel
- Toepassen van principes van blessurepreventie zoals opwarmen, cooling down, gecontroleerde bewegingsuitvoering

*Metacognitieve kennis

- Eigen bewegingslimieten binnen de KLUSCE

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Toepassen

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid in een andere vorm toepassen en integreren met andere kennis en vaardigheden. Essentiële elementen van de beweging/handeling zijn meestal aanwezig.

Inhoud

1	Algemene inleiding	5
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	5
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	5
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	6
1.4	Differentiatie	7
1.5	Opbouw van de leerplannen.....	8
1.6	Tot slot	8
2	Situering	9
2.1	Samenhang in de tweede graad	9
2.1.1	Samenhang binnen de studierichting Dans	9
2.1.2	Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit	9
2.2	Plaats in de lessentabel	9
3	Pedagogisch-didactische duiding	9
3.1	Dans en het vormingsconcept	9
3.2	Krachtlijnen	10
3.3	Opbouw.....	11
3.4	Leerlijnen.....	11
3.4.1	Samenhang met de derde graad.....	11
3.5	Aandachtspunten.....	11
4	Leerplandoelen	12
4.1	Persoonlijke gedrevenheid.....	12
4.2	Waarneming en communicatie.....	13
4.3	Vormgeving en vaardigheden	16
4.3.1	Motorisch	16
4.3.2	Artistiek	19
4.3.3	Presentatie	20
4.4	Kunstbeschouwing	21
5	Ter inspiratie	24
6	Basisuitrusting	24
7	Concordantie	25
7.1	Eindtermen.....	26
7.2	Cesuurdoelen	30

